

Apulaistietosuojavaltuutettu Jari Råman

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi, HE 6/2020

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vankeuslakia, tutkintavankeuslakia, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia sekä poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettua lakia.

Ehdotetuilla muutoksilla täsmennettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksia ja rekistereiden tietosisältöä koskevia säännöksiä vastaamaan Rikosseuraamuslaitokselle laissa asetettuja tehtäviä. Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen tiedon luovuttamista koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että poliisi tai muu esitutkintaviranomainen voisi nykyistä paremmin saada Rikosseuraamuslaitokselta tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Lisäksi ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitos voisi osallistua poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteisen rikostiedusteluyksikön toimintaan. Esityksen tavoitteena on selkeyttää Rikosseuraamuslaitoksen ja esitutkintaviranomaisten välistä tehtäväjakoja ja parantaa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa.

Tässä lausunnossa kiinnitetään huomiota erityisesti esityksen henkilötietojen käsittelyä koskeviin seuraaviin kohtiin.

Valvonta- ja toimintarekisteri

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 7 pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin siitä, että valvonta- ja toimintarekisteriin voitaisiin kirjata Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten toimivaltuuksien mukaisten tehtävien hoidon yhteydessä havaitsemiin tapahtumiin tai henkilöihin liittyviä tietoja, joiden voidaan olosuhteiden taikka henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän laitosturvallisuuteen tai vankilan turvallisuuden ylläpitämiseen. Kyse olisi tiedoista, joita Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet saavat havainnoidessaan toimintaympäristöään toimivaltuuksiensa mukaisia tehtäviä suorittaessaan.

Esityksen yleis- ja yksityiskohtaisten perustelujen mukaan voimassa olevien säännösten perusteella on jossain määrin epäselvää, mitä vankilaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tietoja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 7 §:n mukaiseen valvonta- ja toimintarekisteriin voidaan kirjata, jos tieto ei täytä edellytyksiä turvallisuustietorekisteriin (8 §) kirjaamiseksi. Vankilaturvallisuuden vuoksi tulisi voida kirjata tietoja tapahtumista tai henkilöistä, joiden voidaan arvioida liittyvän laitosturvallisuuden ylläpitämiseen silloinkin, jos tieto ei täytä edellytyksiä turvallisuustietorekisteriin (8 §) kirjaamiseksi.

Yleisperusteluiden mukaan (otsikko 2.3.1) jos vankilassa tehdään havainto tapahtumasta, joka voi vaarantaa vankilaturvallisuutta, mutta kyseessä ei kuitenkaan ole niin poikkeuksellinen havainto, että se tulisi kirjata turvallisuustietorekisteriin, antaisi sää-

nös mahdollisuuden kirjata tieto valvonta- ja toimintarekisteriin. Esimerkiksi radikalisoitumiseen tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä havaintoja voitaisiin käsitellä kyseisen säännöksen nojalla.

Ehdotettu säännös mahdollistaisi aiempaa paremmin myös tiedon välittämiseen vankilassa vuorojen välillä virkamieheltä toiselle. Tällaisen vankilan osastoilla tehtävien poikkeuksellisten havaintojen kirjaamisen ja tiedon välittämisen oman yksikön sisällä vuorojen vaihtuessa tai asioiden kehittymisen seuraamiseksi jatkossa on havaittu käytännön työssä olevan kuitenkin tarpeen.

Vaikka tavoitteena on ollut selkeyttää sääntelyä, jää esityksen perusteella epäselväksi miksi tällaisten havaintotiedon kaltaisten epävarmojen tietojen käsittely olisi nimenomaan osa valvonta- ja toimintarekisteriä, eikä osa turvallisuustietorekisteriä. Ehdotettu säännös kattaa molempien rekistereiden käyttötarkoitukset (laitosjärjestyksen / laitosturvallisuuden ylläpitäminen). Perusteluissa on hyvin ohuesti avattu sitä, minäkälaisista tiedoista on kysymys ja miksi nämä tiedot olisivat tarpeen. Tätä olisi syytä perusteluissa selkeyttää vaikka erityisesti laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi perusteita tällaisten tietojen käsittelemiseen voikin olla olemassa.

Erityisesti tulisi arvioida sitä, ovatko tiedot aidosti tarpeellisia myös laitosjärjestyksen ylläpitämiseksi. Huomioiden erityisesti, että perusteluissa esitetyt ainoat esimerkit (radikalisoitumiseen tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät havainnot) vaikuttavat liittyvän ensisijaisesti turvallisuustietorekisterin käyttötarkoitukseen (vankeusrangautuksen aikaisten rikosten estäminen tai laitosturvallisuuden ylläpitäminen) eikä laitosjärjestyksen ylläpitämiseen.

Myös esityksen turvallisuustietorekisteriä koskevan 8 §:n yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan tietoja vangin suhteesta rikollisjärjestöön tai ääriryhmittymään, esimerkiksi aiempaa rikollista toimintaa jonkin rikollisryhmän kanssa tai tietoja yhteydenpidosta vastaavaan ryhmittymään, käsiteltäisiin osana turvallisuustietorekisteriä. Havaintotiedot vaikuttavat esityksen perusteella liittyvän enemmän turvallisuustietorekisterin käyttötarkoitukseen ja tästä syystä tulisikin arvioida tarvetta pitää käsittelytarkoitukset selkeämpinä kokonaisuuksina.

Kyseisten havaintotietojen kaltaisten tietojen käsittelemistä osana turvallisuustietorekisteriä perustelisi myös se, että turvallisuustietorekisterissä jo käsitellään muulta viranomaiselta tai yksityiseltä henkilöltä saatuja vihjetietoja. Tämä ratkaisutapa vastaisi myös poliisin henkilötietolain mukaista sääntelyä, joka esityksessä on muuten pyritty huomioimaan.

Lisäksi voisi olla perusteltua rajata näiden havaintotietojen kaltaisten epävarmojen tietojen käsittelyyn oikeutetut turvallisuustietorekisteriä vastaavasti vain Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön erikseen nimeämiin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiin (Risen henkilötietolaki 13.2 § 2 kohta).

Maksukortin käytön valvonta

Esityksessä ehdotetaan vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin lisättäväksi säännökset, jotka mahdollistavat Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimien, vankien ja tutkintavankien käytössä olevien maksukorttitilien käytön valvonnan. Maksukorttitilien poikkeuksellisuuden automatisoitu yleinen valvonta perustuisi yksinomaan maksutapahtumien lukumääriin ja varallisuus arvoihin. Tämän yleisen massaluonteisen valvonnan

perusteella mahdollisesti tehtyjen havaintojen pohjalta tai jos se on muusta syystä tarpeen, tehtäisiin erikseen päätös yksittäisen vangin maksukorttitilin tietojen valvonnasta. Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivalta koskisi vain Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymiä maksukortteja.

Samalla esitetään turvallisuustietorekisteriin lisättäväksi 8.3 §:n 1 kohta, jonka mukaisesti turvallisuustietorekisteri voi sisältää tiedot esityksessä ehdotetun vankeuslain 9 luvun 3 a §:n ja tutkintavankeuslain 5 luvun 3 a §:n mukaisesta maksukortin käytön valvonnasta. Kyse olisi siten uudesta toimivaltuudesta ja sen kautta saadusta tiedosta. Säännös vastaisi voimassa olevassa laissa tili- ja rahaliikennetietojen rekisteröinnistä säädettyä.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (s. 41) säännöstä täsmennettäisiin kuitenkin siten, että Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymän maksukorttitilin sellaisia tietoja voitaisiin kirjata, jotka liittyvät edellä mainittujen ehdotettujen säännösten mukaiseen maksukorttitilin käytön valvonnasta tehtyyn päätökseen. Tämä ei kuitenkaan käy esille itse pykälästä. Esityksen perusteella jää epäselväksi miltä osin maksukortin valvonnasta kertyviä tietoja voidaan käsitellä. Sääntelyä tulisi tältä osin selkiyttää. Sääntelyn tulisi kattaa henkilötietojen käsittelystä kokonaisuudessaan. On vaikea nähdä miksi maksukorttitilietojen yleinen valvonta ei pitäisi sisällään henkilötietojen käsittelyä, sillä Rikosseuraamuslaitoksella on kuitenkin tieto millä maksukortin tiedot voidaan kohtuudella yhdistää sitä käyttävään henkilöön.

Mikäli maksukorttitilien yleinen valvonta ei poikkeuksellisesti pitäisi sisällään henkilötietojen käsittelyä, tulee tämä arvioida ja perustella esityksessä erikseen

Tekninen valvonta vankilassa

Vankeuslakiin ehdotetaan uutta säännöstä vankilan tilojen teknisestä valvonnasta.

Vankeuslain 16 luvun 1 a §:n yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan teknisen valvonnan tallenteet säilyvät tietyn aikaa, minkä jälkeen aiemman materiaalin päälle tallennetaan uutta. Joissain tilanteissa kuvatallenteita voidaan käyttää esimerkiksi kurinpitoasian selvittämiseen tai ne on muuten tarpeen säilyttää esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain mukaisena rekisteritietona. Tällöin yksittäisiä vankeja koskevien tallenteiden säilyttämisen edellytykset määräytyvät henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain perusteella. Vastaavasti työntekijöitä koskevien tallenteiden säilyttämisestä säädetään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 17 §:ssä. Lähtökohtana on, että tallenteita ei säilytetä tarpeettomasti.

Perusteluista syntyy vaikutelma, että ainoastaan yksittäisessä asiassa (esim. kurinpitoasian selvittäminen) käytettävät kuvatallenteet käsitellään Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolain mukaisesti. Tekninen valvonta on kuitenkin jo sellaisenaan henkilötietojen käsittelyä, jos yksityishenkilö on niistä tunnistettavissa. Tallenteiden säilytysajalla ei ole vaikutusta siihen onko kyse henkilötietojen käsittelystä vai ei. Nyt esityksen perusteella jää epäselväksi minkä rekisteripohjaisen sääntelyn mukaisessa järjestelmässä kuvatallenteita käsitellään.

Vankilan teknisessä valvonnassa tapahtuman henkilötietojen käsittelyn sääntelyä on syytä täsmentää esim. siten, että Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolain 7 §:n mukainen valvonta- ja toimintarekisteri, tai ehdotetun 8 §:n 3 momentin 4 kohta koskien vankeuslain 16 luvun mukaisesti valvonnassa saatuja tietoja, kattaisi selkeästi näiden tietojen käsittelyn.

Samalla olisi syytä arvioida, onko tarvetta säätää erikseen vankilan alueen ja tilojen, sekä tapaamistilojen teknisen valvonnan henkilötietojen käsittelystä tavalla, joka mahdollistaa rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisen asianmukaisella tavalla. On mahdollista, että vankilan alueen ja tilojen osalta on perusteltua rajoittaa rekisteröidyn oikeuksia enemmän kuin tapaamistilojen osalta.